

F11/2006 - Blýská se snad na lepší časy?

Blýská se snad na lepší časy?

Ludvík Vaculík v Lidových novinách 24.10. 2006 napsal: „Rozdíl mezi tím, co sami víme, a čemu jen věříme, se nebezpečně zvětšuje. Kdo jsou ti lidé, kteří vědí za nás?“ I když to samozřejmě bylo řečeno ve zcela jiných souvislostech, přesto můžeme jeho myšlenku vztáhnout na dění v našem oboru. I ve filatelii totiž málokdo může obsáhnout všechny informace, a tak se v mnohém musíme spolehnout na úsudek někoho dalšího, při nákupu cennějších známek na prodávajícího a obvykle také na znalce.

Říkám úmyslně prodávajícího, protože v obchodu se známkami se vedle klasických obchodníků pohybuje spousta dalších lidí, kteří nemají prodejnu ani nevedou aukce a veřejnost je tedy nevnímá jako obchodníky, přestože jimi ve větší či menší míře jsou – stolkaři na burzách, sběratelé inzerující nákup či prodej v denním tisku a na internetu, filatelisté prodávající své přebytky, makléři, agenti, překupníci, velcí spekulanti i příležitostní obchodníci, říkejte jim jak chcete, prostě všichni, kdo nakupují a prodávají známky. A vedle nich filatelističtí znalci všeho druhu, s různými dekrety i samozvaní. Ti všichni by nás měli v obchodním styku (či při znalecké práci) čestně a poctivě informovat a rozhodně se nesnažit nás oklamat a ošidit – to všechno samozřejmě pokud bychom žili v ideálním světě, což však, bohužel, není náš případ. Vedle těch slušných, s nimiž je radost spolupracovat, je tu totiž i pěkná řádka neslušných, kteří připravili mnoho filatelistů nejen o peníze, ale často i o chuť do dalšího sbírání.

A tak se na stránkách našeho časopisu už léta musíme zabývat nerůznějšími aférami s prodejem padělků ověřených jako pravé, reparacemi lepu ve velkém či prodejem třeba tisíckrát předražených suvenýrů jako vzácných zkusmých tisků nezkušeným a důvěřivým zájemcům. Donedávna se zdálo, že tomu nebude nikdy konec, že na podvodníky a nejroznější vykuky si nikdo nepřijde a slušní sběratelé budou vždycky tahat za kratší konec.

Náš obor je totiž v podstatě konzervativní a věci v něm mají velkou setrvačnost. Ani v něm však nic netrvá věčně a i tady se objevují náznaky změn k lepšímu. Tak především sběratelé jsou jako zákazníci mnohem opatrnější a současně mnohem informovanější a sebevědomější. Doby, kdy jsme všichni byli rádi, když jsme sehnali nějakou tu lepší známku (a na kvalitu jsme ani moc nekoukali) jsou dávno pryč. Při nákupu očekáváme slušné zacházení, korektní přístup a za své hodnotné peníze chceme pravé a hodnotné zboží. A když se nám něčeho z toho nedostane, jdeme příště jinam. To na vlastní kůži pocítili někteří obchodníci a pořadatelé aukcí, kterým se o minulých výsledcích dnes už může jenom zdát. A jiným zase obchod nebývale vzkvétá. Prostě dobrá osobní zkušenost platí víc než největší inzeráty a nechat se dvakrát spálit je ochoten asi málokdo.

Hodně práce na zlepšení situace odvedl Svaz českých filatelistů a jeho Komise znalců. Její bezplatná poradenská služba u příležitosti velkých výstav a veletrhů je pro mnoho sběratelů vítanou pomocí, kterou někteří využívají už dokonce pravidelně. Členové komise však jako znalci a poradci pracují samozřejmě celoročně, takže se sběratelé mají kam obrátit. Značně se zvýšil i počet členů komise a uchazečů o členství a rozšiřuje se i počet oborů, jimiž se zabývají. Zasluhu má i časopis Filatelie a jeho autoři věnující se otázkám, jimiž se před pár lety nikdo netroufal (nebo nebyl ochoten) zabývat. Zvýšilo se i sebevědomí znalců pokud jde o znalecké výroky a současně se alespoň poněkud rozrušila nezdravá solidarita panující na našem malém

trhu („Já nebudu kritizovat tebe a ty necháš na pokoji mě“, nebo-li „jánabráchismus“). Ale dost všeobecného mluvení. Ukažme si raději několik příkladů z nedávné praxe, na nichž si to všechno můžeme dokumentovat.

Příklad první: V srpnu mi byla pražským sběratelem mgr. T. Mádlem předložena neupotřebená známka 6h Koruna s černým přetiskem Pošta československá 1919, Pof. č. 35a, kterou jako pravou zakoupil v aukci Pelikán. Pro úplnost uveďme, že jde sice o drahou položku s katalogovou cenou 90.000 Kč za svěží exemplář, která se však na našem trhu v posledních letech objevuje relativně často. Přestože její pravost byla ověřena dvěma znaleckými značkami a jednou značkou obchodní a byl k ní dokonce připojen fotoatest dr. Hirše (a aukční firma měla tedy všechny důvody se domnívat, že je známka v pořádku), po pečlivém přezkoumání jsem zjistil, že přetisk je bohužel padělaný. Není předmětem tohoto článku objasňovat, v čem se lišil od přetisku pravého, spokojme se tedy konstatováním, že šlo o poměrně dokonalý a zjevně starý, možná dokonce předválečný padělek, odlišný od rozsáhlé skupiny novodobých falz vyskytujících se na našem trhu po roce 1997. Taková nehoda se jistě může stát, protože splést se může každý – jak napsal znalec Jan Mrňák: „Neznám znalce, který by se v životě nezmýlil, ale prokáže-li se omyl, musí to mužně přiznati.“ A o to právě jde. Když jsem své zjištění zavolal vystaviteli atestu, ihned zareagoval a nejen, že chybu uznal, ale osobně se obrátil na aukční firmu a vyjednal okamžité vrácení peněz. To mi potvrdil i kupující, který mi vzápětí mailoval – „Známku jsem poslal poštou panu Pelikánovi a peníze už se vrátily v pořádku.“ Padělek jsme si samozřejmě naskenovali a jeho obrázek zveřejňujeme, takže věřím, že už jím nikdo nebude napálen.

A v čem je tento případ poučný? Ukazuje, jak by mělo jednání v podobných situacích probíhat. Pokud už se výjimečně stane, že dojde k chybě, je třeba ji uznat a udělat všechno pro to, aby byla napravena. Korektně se zachovali všichni zúčastnění – znalec i aukční firma –, což jim v očích veřejnosti jistě dodává na důvěryhodnosti. Každý by si přece měl rozmyslet, komu svěří svou důvěru (a své peníze) a není lepší měřítko než zjištění, jak se zachovají, pokud se vyskytne problém.

Když jsem se pak pana Mádla dotázal, zda jej mohu v článku jmenovat, odpověděl mi: „Pokud budou jmenováni i ostatní účastníci celé kauzy, tak proč ne. Je třeba s tím už konečně něco začít dělat, protože se domnívám, že to, co se poslední dobou děje, nesnižuje jen důvěryhodnost jedné emise u odborníků, ale i sbírání známek jako takové v očích celé veřejnosti.“

Příklad druhý: Zhruba ve stejné době mi sběratel z Moravy (nepřál si být jmenován, ale jeho jméno má samozřejmě redakce k dispozici) v rámci poradenské služby Komise znalců SČF na karlovarské výstavě předložil neupotřebenou známku 12h Koruna, Pof. č. 37, s podtypem přetisku Ia, tedy s přetiskem I. typu s kulatou druhou devítkou. Zakoupil ji v jedné mimopražské aukci za 95.000 Kč. I její přetisk byl padělaný, v tomto případě šlo o falzum zjevně novodobé, konkrétně jedno z těch, které se na našem trhu objevily po roce 1997 a jejichž výskyt jsem opakovaně publikoval ve Filatelii i mezinárodním odborném tisku. Známkou byla přesto ověřená jako pravá předním členem bývalé Komise expertů SČF, který však již není členem současné Komise znalců.

Poté, co jsem ho seznámil s nepříjemnou skutečností ohledně nepravosti přetisku, obrátil se kupující na majitele aukční firmy s reklamací. Jak mi pak sdělil, ten zpočátku odmítal jednat o vrácení peněz s poukazem na to, že od doby nákupu již uplynula delší doba a rovněž proto, že

nemá jistotu, že by známka byla falešná (byla přece ověřená). Později prý však názor změnil s tím, že když mu bude předložen atest na padělek, peníze vrátí (do doby uzávěrky tohoto čísla věc nebyla dořešena).

Tady vidíme jiný přístup – obchodník prodal známku s odvoláním na to, že je ověřena, současně však mohl vědět, že s ní není něco v pořádku (varování před padělkem tohoto druhu bylo publikováno, stejně jako řada omylů znalce, který ji ověřil). Navíc jde o známku natolik vzácnou, že je na místě nejvyšší opatrnost – vždyť pravé známky 12h s kulatou devítkou se vyskytují ve značně menším počtu, než naše největší rarity (Doplatit 50/50 i žilkované 4 a 10 K PČ 1919), a to mluvíme o podtypu IIa; podtyp Ia – a o ten tu právě jde –, mi je dokonce znám jen v jediném exempláři, takže je stejně vzácný jako například před časem v tisku představená žilkovaná čtyřkorunovka PČ 1919 s převráceným přetiskem! (U obou však samozřejmě nemůžeme vyloučit existenci dalších exemplářů.)

Neopatrnost obchodníka a chyba znalce tak způsobily, že sběratel utrpěl škodu, která se však může dotýkat i nás všech. Jak si totiž povzdechl: „Po téhle zkušenosti už u téhle firmy nakupovat nebudu a přestanu sbírat emisi Pošta československá 1919.“ První část rozhodnutí nám může být vcelku lhostejná, ale co ta druhá? Když z trhu ubude sběratel ochotný a schopný zaplatit za jedinou známku bezmála sto tisíc, tak to nutně pohne s cenami těch ostatních o kousek dolů. A když takových podvedených lidí bude deset? Dvacet? Nebo sto? Co tohle udělá s cenami známek emise Pošta československá 1919? A co to udělá s cenami známek celé první republiky? Jak daleko je od takového povzdechu k rozhodnutí „Přestanu vůbec sbírat známky“? Kolik falešných známek ještě tenhle slušný člověk koupí, než s tím definitivně praští?

A konečně třetí příklad: Vyslechli jsme si mnoho stížností, jak známý sběratel, vystavovatel a současně i obchodník v jedné osobě mnoha sběratelům prodal padělané nebo reparované známky a dopisy a když se na to přišlo, všechno zapřel nebo prohlásil, že zboží nebylo jeho, jenom někomu dělal službu a ten někdo nedávno umřel, takže s tím vlastně nemá nic společného a žádné peníze vracet nebude. Není samozřejmě jediný, těch, kdo se takhle chovají je u nás víc a o několika z nich už jsme dokonce před časem psali. Vyznačují se i tím, že ostuda po jejich hroší kůži rychle steče a oni jsou neustále připraveni ošidit někoho dalšího. O těchhle lidech mi kdysi řekl výstižnou větu známý pražský sběratel pan Voňka: „Okradou vás a ještě si myslí, že jste že hlupák, když jste si to nechal líbit.“

Na třech příkladech jsme si ukázali tři skupiny prodávajících a současně tři skupiny znalců: První se snaží neudělat chybu a když už k ní dojde, ihned ji napraví. Druzí se s chybou moc netrápí a když se na to přijde, musíte vynaložit velké úsilí, aby ji napravili. A ti třetí? Ti vás úmyslně podvedou a ještě se vám vysmějí. Je jasné, že tyhle skupiny nejsou zcela vyhraněné a že je mezi nimi mnoho odstínů, ale v zásadě je to tak.

Je na každém sběrateli aby se rozhodl, s kým bude obchodovat a s kým se bude radit o pravosti svých známek. Většina z nich si ale nejspíš vybere obchodníky a znalce z první skupiny. Ti ostatní buď musí změnit zvyky, nebo přijdou o zákazníky. A teď jsme u problému, který to všechno komplikuje. V minulých letech, v době filatelistické konjunktury, se řada obchodníků a znalců zapletla do prodeje a ověřování padělků a části z nich se teď nechce (nebo dokonce ani nemohou) vracet peníze. Budeme tedy svědky procesu, v němž ti slušní se od takové činnosti budou distancovat a budou se snažit případné chyby napravit a nahradit škody, a ti ne-slušní se budou různě vymlouvat a vykrucovat, odvádět od sebe pozornost,

zpochybňovat, zda se dá vůbec poznat pravá známka od padělku, vymýšlet teorie o patiscích z odcizených štočků a především očerňovat ostatní. Je jasné, že když někdo – například někteří členové Komise znalců SČF – poukazují na chyby někoho dalšího, moc přátel si tím mezi „potrefenými husami“ neudělají, takže lze očekávat, že útok bude veden právě proti nim. Mezi sběrateli je už dnes poptávka, zda se jako znalci také někdy nespletli, aby se snížila jejich důvěryhodnost – a i kdyby se třeba něco na ně mělo vymyslet, pořád je to levnější, než muset vracet statisíce...

Po uveřejnění řady článků o odhalených padělcích prudce vzrostl počet sběratelů, kteří se přicházejí poradit, ať už se známkami ze své sbírky, nebo s těmi, které si právě koupili nebo se chystají koupit. Pokaždé jim radím: dohodněte se s prodávajícím, že materiál přinesete ukázat – mně, nebo jinému znalci či zkušenějšímu sběrateli ze svého okolí, k němuž máte důvěru – a když nebude v pořádku, že vám bez řeči vrátí peníze. Někteří obchodníci a znalci z takového postupu moc radosti nemají, a není ani divu. Každá druhá známka od nich má totiž odstraněnou nálepku nebo rovnou padělaný lep, a řada jich je dokonce falešných. Vždyť se stačí podívat do jejich výběrových zásobníků, nabídek a aukčních katalogů! Znamky s nálepkou jako by ani neexistovaly, protože všechny jsou se dvěma hvězdičkami! To je samozřejmě zhola nemožné – za první republiky přece naprostá většina sběratelů známky nalepovala do alb! Je přitom veřejným tajemstvím, že jistý pan Žák už léta jako na běžícím pásu reparuje lepy, a to i pro ctihodně se tvářící obchodníky, do kterých byste to ani neřekli. A takových „umělců“ je samozřejmě víc, někteří s lepším, jiní s horším výsledkem (vůbec nejhorší, naprosto diletantsky upatlané falešné lepy míval přitom právě onen vyhlášený vystavovatel, který si je snad musel dělat na koleně sám). Věc dospěla tak daleko, že když prohlížím lepší novodobou sbírku, už podle jakosti a lepu dovedu odhadnout, od koho jednotlivé známky byly nakoupeny...

Jeden zkušený sběratel, velmi skeptický co se možnosti potlačení prodeje padělků týče, mi nedávno jako důkaz marnosti všech snah přinesl seznam falz, která v posledních pěti, sedmi letech našel v nabídce našich aukčních firem. Je to zajímavé čtení a v podstatě se shoduje s poznatky, které jsem získal sám. Na jedné straně jsou aukce, v nichž na padělek prakticky nenarazíte (k těm patří např. Burda či Profil), ve většině aukcí je pak padělek jen sem tam a zjevně přehlédnutím, a pak jsou takové, v nichž byly nabídnuty a prodány desítky a desítky očividných falz (nejvíce takových položek – více než padesát – je uvedeno u dvou aukčních firem, přičemž součet vyvolávacích cen jde v obou případech do milionů). Zajímavé počtení je rovněž seznam znalců, kteří tato falza zpravidla ověřili – i tady jde pořád o stejná jména...

Onen sběratel si s vypracováním seznamu dal velkou práci a přál si, abychom ho zveřejnili – jinak že jej sám dá na internet. My jsme se prozatím rozhodli pro zdrženlivější postup. Budeme sledovat, jak si budou jednotliví obchodníci a znalci počínat. Zda uznají své chyby a budou se je snažit napravit. Pak by se postupně přemístili do pomyslné první skupiny, o níž jsme mluvili v úvodu, a není důvod je skandalizovat. Nebo se k řešení problémů postaví zády, chyby neuznají, peníze nevrátí. Pak není důvod je šetřit a my na ně veřejně upozorníme, včetně seznamu falešných známek, které prodali nebo ověřili.

Opravdu, rozdíl mezi tím, co sami víme, a čemu jen věříme, se i ve filatelii nebezpečně zvětšuje. Tím spíše se ve vlastním zájmu mnohem více než dříve musíme zajímat – kdo jsou ti lidé, kteří vědí za nás?

František Beneš